

8. MAJETOK PODNIKU

Majetok podniku možno charakterizovať ako súhrn vecí, ku ktorým má podnik vlastnícke právo (súkromné vlastníctvo) alebo ich má pridelené do správy (rozpočtové a príspevkové organizácie). Majetok tvoria výrobné priestory (budovy, stavby), výrobné zariadenia (stroje, inventár), kancelárska technika, zásoby, poznatky o výrobe a pod. To znamená, že majetok podniku predstavujú prostriedky, ktoré podnik obstaráva, používa a s ktorými vo vlastnom záujme hospodári – je ekonomický zdroj, pričom je výsledkom minulých období, je ovládaný podnikom a očakáva sa od neho, že podniku zabezpečí plynutie ekonomických úžitkov. Základné kritérium pre členenie majetku je čas. Majetok podniku môžeme členiť z viacerých hľadísk.

8.1 Členenie majetku podniku

Z hľadiska charakteru majetok členíme na:

- hmotný majetok – napr. budova, počítač, stolička,
- nehmotný majetok – napr. softvér, licencia, patent,
- finančný majetok – peniaze v hotovosti, vklady na bankových účtoch.

Z časového hľadiska majetok členíme na:

Dlhodobý majetok, ktorý v transformačnom procese pôsobí dlhodobo, t.j. počas viacerých časových období. Majetok, ktorý má dlhodobý charakter, má spravidla aj vyššiu cenu a vo výrobnom procese sa nespotrebuva naraz, ale **používaním sa len opotrebuva**.

- *Dlhodobý hmotný majetok* – je majetok (samostatné hnuteľné veci) ktorého vstupná cena je vyššia ako 1700 € a doba použiteľnosti je dlhšia ako jeden rok
 - pozemky, stavby, byty a nebytové priestory, umelcové predmety z drahých kovov bez ohľadu na ich obstarávaciu cenu,
 - podnikateľské - pestovateľské celky trvalých porastov s dobou plodnosti dlhšou ako tri roky (chmeľnice, vinice),
 - základné stádo a ťažné zvieratá bez ohľadu na ich obstarávaciu cenu,

- otvorenia nových lomov, pieskovní a hlinísk, skládok odpadov,
 - stroje, prístroje, výrobné zariadenia.
- *Dlhodobý nehmotný majetok* – sú to zložky majetku, ktoré majú nehmotný charakter a ich vstupná cena je vyššia ako 2 400 € s dobowou použiteľnosťou dlhšou ako jeden rok:
 - zriaďovacie náklady (výdavky),
 - softvér,
 - goodwill,
 - oceniteľné práva,
 - aktivované náklady na vývoj.
- *Dlhodobý finančný majetok*:
 - cenné papiere a vklady na dobu dlhšiu ako jeden rok,
 - pôžičky s dobowou splatnosťou dlhšou ako jeden rok, ktoré poskytol podnik,
 - umelecké diela, zbierky, predmety z drahých kovov a pozemky, ktoré podnik obstaráva s cieľom dlhodobo uložiť voľné, peňažné prostriedky.
- *Dlhodobé pohľadávky* predstavujú pohľadávky podniku voči fyzickým a právnickým osobám s lehotou splatnosti dlhšou ako 1 rok.

Krátkodobý majetok – v transformačnom procese pôsobí krátkodobo (do jedného roka) a celý sa v ňom spotrebúva. Tvoria ho:

- *zásoby* – prostredníctvom nich podnik zabezpečuje plynulý priebeh podnikového transformačného procesu. Tvoria ich materiál, nedokončená výroba, polotovary vlastnej výroby, výrobky, zvieratá, tovar,
- *krátkodobé pohľadávky* – predstavujú nárok podniku voči svojim odberateľom a aj zamestnancom, spoločníkom a štátu s lehotou splatnosti je do jedného roka,
- *krátkodobý finančný majetok* – charakteristickým znakom je vysoká likvidnosť (schopnosť majetku premeniť sa v krátkom časovom období na peniaze. Patria sem peniaze v hotovosti a ceniny – šeky, poukážky, stravné lístky, kolky, peniaze uložené na účtoch bez výpovednej lehoty – bežné účty, resp. účty s výpovednou lehotou kratšou ako jeden rok, cenné papiere s lehotou splatnosti do jedného roka; likvidnosť majetku

je úzko spojená s výnosovosťou jeho predaja, čím likvidnejšie sú aktíva tým menší výnos prinášajú).

Z hľadiska likvidity majetok členíme na:

- nelikvidný,
- s vyšším stupňom likvidity,
- likvidný.

8.2 Zásoby a zásobovacia činnosť podniku

Zásobovacia činnosť podniku zabezpečuje obstaranie hmotných vstupov pre podnikový proces. Zásoby sú súčasťou obežného majetku. Do obežného majetku sú zaraďované preto, lebo nie sú určené na dlhodobé užívanie podniku. Na druhej strane podnik ich potrebuje pre svoju prevádzku. Zásoby ako celok sú najmenej likvidnou zložkou obežného majetku. Každý druh zásob má inú schopnosť premeny na peňažné prostriedky. Zložky zásob sa:

- jednorázovo spotrebúvajú vo výrobe alebo v inej činnosti podniku,
- vytvárajú vo výrobnej alebo inej činnosti,
- vznikajú premenou iných majetkových zásob.

Úlohou zásobovania je zabezpečiť podnik materiálovými zdrojmi potrebnými pre jeho činnosť, vrátane ich dopravy, skladovania a úpravy. Úroveň riadenia zásob je štandardne hodnotená prostredníctvom:

- *rýchlosťi obratu zásob* - (tržby/priemerný stav zásob),
- *doba obratu zásob* v dňoch - priemerné zásoby/(tržby/počet dní sledovaného obdobia),
- *rentability zásob* - (zisk/priemerný stav zásob) *100.

Predmet zásobovacej činnosti je diferencovaný podľa typu podniku. Najčastejšie sa stretávame s 3 skupinami predmetov obstarávania:

Vstupné materiály - zúčastňujú sa na podnikovom transformačnom procese, ktoré členíme na:

- *výrobkové materiály* - stávajú sa súčasťou výrobku, členíme ich na základný (tvoraci hmotnú podstatu výrobku) a pomocný (dotvárajúci výrobok, napr. farby) materiál,

- *technologické materiály* - podnikové prevádzkové materiály (mazadlá, topné oleje, nástroje...).

Polovýrobky - podielajú sa na kompletizácii výroby produkovaného vo vlastnom výrobnom procese, napr. rôzne medziprodukty, kompletizačné časti, konštrukčné dielce, súčiastky a pod.,

Obchodné tovary – nepodieľajú sa na kompletizovaní vlastného výroby, ale stávajú sa v pôvodnej podobe predmetom ďalšieho predaja, napr. odberateľ si ho žiada v súvislosti s kúpou nášho výroby (autorádio namontované do áut u výrobcu áut).

Základné funkcie zásobovania:

- obstarávanie predmetov nákupu na základe zistených potrieb podniku,
- zabezpečenie skladovania obstaraných predmetov,
- recyklácia surovín – súvisí so vzrastom záujmu o ochranu životného prostredia. Zdôrazňuje sa, že nielen komplexné spracovanie surovín, ale aj viacnásobné využívanie rôznych pomocných prepravných prostriedkov, obalových materiálov, príp. iných znova použiteľných materiálov môže prispieť k ekológii podnikovej činnosti.

Základné ciele zásobovania sú:

- *vecný cieľ* - zabezpečenie materiálových potrieb alebo potrieb obchodných tovarov,
- *ekonomický cieľ* - podnik sa snaží dosiahnuť zníženie nákladov jeho činností.

Náklady zásobovacie procesu:

- *priame materiálové náklady* (ceny surovín, materiálov, polotovarov ...),
- *náklady na viazaný kapitál* (kalkulované úroky na cudzí kapitál viazaný v zásobách),
- *vlastné náklady procesu zásobovania* (mzdy personálu, dopravné náklady, skladovacie náklady, náklady na obchodné rokovania ...).

8.3 Plánovanie materiálových vstupov

Súčasťou celkového podnikateľského plánu podniku je plánovanie materiálových vstupov, ktoré vychádza z jeho zásobovacej stratégie. Štruktúra plánovaného nákupu vychádza z rozsahu podnikových činností. Štandardne sa môžeme stretnúť s nasledujúcim obsahom plánu materiálových vstupov:

- *plán materiálových potrieb* – vzťahuje sa len na výrobnú činnosť podniku. V obchodných podnikoch je nahradený plánom nákupu obchodného tovaru,
- *plán spôsobu obstarania materiálu, alebo obchodných tovarov* – stanovuje postup realizácie zabezpečenia potrieb formou dodávok konkrétnego množstva za stanovený čas. Spôsob obstarania materiálu alebo tovaru je špeciálny logistický problém,
- *plán prepravy materiálu* zahrňa výber dopravných prostriedkov a plánovania dopravných kapacít a je súčasťou vytvárania dopravných systémov v podniku,
- plán skladovania materiálu.

Evidencia a riadenie zásob

Zásoby sa evidujú samostatne v knihe zásob alebo na skladových kartách, podľa jednotlivých druhov materiálu v jednotkách množstva i v peňažných jednotkách. Zásoby prijaté do skladu sa do knihy zásob zapisujú na základe príjemky, dodacieho listu, faktúry a pod. K dátumu inventarizácie účtovná jednotka preukáže stav zásob v hmotných jednotkách a stanoveným spôsobom ich ocení. Pokial' sa materiál podľa rozhodnutia podnikateľa dáva pri prevzatí ihneď do spotreby, na sklad sa neprijíma, do knihy zásob či na skladové karty sa nezapisuje. Materiál dodaný zákazníkom a prevzatý podnikateľom na spracovanie alebo na opravu sa eviduje v knihe pohľadávok a záväzkov, ale nie v knihe zásob. Uvádzame niekoľko príkladov na vysvetlenie:

- podnikateľ, ktorý predáva motorové vozidlá, kusy zariadenia, výrobky vyhotovené na zákazku vedie osobitný záznam v knihe zásob pre každý kus,
- podnikateľ, ktorý sa zaoberá výrobnou činnosťou bude evidovať v knihe zásob jednotlivé typy materiálu a pomocné a prevádzkové látky sa evidujú vo väčších alebo menších skupinách (vo výrobi konfekcie drobná galantéria, mazadlá na stroje, čistiace prostriedky),

- vo veľkoobchodných skladoch sa eviduje tovar obvykle v skupinách podľa druhov a v rámci nich podľa značiek, katalógových čísel, prípadne aj dodávateľov. Napr. v skrade elektrospotrebičov sa budú evidovať v osobitných skupinách chladničky, práčky, audio- a videoteknika, členené podľa technických parametrov (napr. podľa obsahu alebo výkonu) a možno aj značky,
- v maloobchode je členenie tovaru do značnej miery ovplyvnené zavedením elektronických regisračných pokladníc. Tieto zariadenia evidujú tržby na úrovni tovarových položiek.

8.4 Dlhodobý majetok

8.4.1 Obstarávanie dlhodobého majetku

Podnik si obstaráva majetok z dôvodu zabezpečenia jeho dlhodobého transformačného procesu. Ide predovšetkým o majetok, ktorý pôsobí v transformačnom procese dlhodobo, t.j. počas viacerých časových období – napríklad budovy, stroje, zariadenia, dopravné prostriedky a podobne.

Obstarávanie dlhodobého majetku (investičná činnosť podniku) je spôsob, akým podnik získava dlhodobý majetok. Spôsoby obstarania dlhodobého majetku (DM) štandardne členíme na:

obstarávanie DM vlastnou činnosťou – týmto spôsobom si podnik obstaráva majetok v prípade, že je to pre neho výhodné, to znamená *obstarávanie vo vlastnej rézii* (napr. stavebný podnik si postaví vlastnú administratívnu budovu). V tomto prípade vznikajú podniku náklady. Zaradenie administratívnej budovy – dlhodobého majetku do používania vytvoreného vlastnou činnosťou nazývame *aktivácia dlhodobého majetku*;

obstarávanie DM preradením z osobného užívania do podnikania - tento spôsob obstarávania majetku je využívaný v prípade individuálneho podnikateľa. Podnikateľ môže svoj osobný majetok, napríklad nehnuteľnosť, automobil a pod. preradiť z osobného používania do používania podniku na účely podnikania;

obstarávanie DM kúpou – dodávateľským spôsobom - je najčastejším spôsobom obstarávania DM za úhradu, nazýva sa tiež ako *dodávateľský spôsob* (dodávateľská forma) a možno ho obstaráť:

- jednorázovo – naraz,
- *postupne* – náklady vznikajú postupne od začiatku obstarávania až po zaradenie majetku do používania. Označujú sa ako nedokončené nehmotné a hmotné investície a sú to všetky náklady súvisiace s obstaraním dlhodobého nehmotného a hmotného majetku od začiatku obstarávania až po jeho zaradenie do používania. Pri uvedení dlhodobého majetku do používania je vystavený protokol o jeho zaradení do používania. Uvedenie do používania je splnenie všetkých právnych predpisov – bezpečnostných, ekologických i hygienických a zároveň zabezpečenie všetkých technických funkcií potrebných na používanie;

obstarávanie DM bezplatným prevodom – darovaním – pri tomto spôsobe obstarania majetku môžu vzniknúť iba náklady súvisiace s uvedením do používania (nie bežné náklady), napríklad pri montáži či inštalácii darovaného majetku, resp. náklady súvisiace s daňovou povinnosťou – daň z darovania a pod.;

obstarávanie na základe zmluvy o kúpe najatej veci – finančný lízing, je to spôsob obstarania majetku formou postupných splátok, pričom nájomca používa prenajatý dlhodobý majetok počas doby dohodnutej v zmluve, za čo platí lízingové splátky. V lízingovej zmluve sa môžu prenajímateľ a nájomca dohodnúť, že po splatení splátok a skončení prenájmu zostane majetok nájomcovi. Nájomca po skončení prenájmu odkúpi dlhodobý majetok za cenu dohodnutú v zmluve a stáva sa tak jeho majiteľom.

8.4.2 Oceňovanie dlhodobého majetku

Hodnota dlhodobého majetku sa počas jeho prenosu do produktu mení v súvislosti s mnohými vplyvmi - napr. spotrebovávaním, opotrebovávaním, zastarávaním a pod. V rôznych etapách jeho spotreby (využívania) je treba z viacerých dôvodov tento majetok oceňovať. Podstatou oceňovania dlhodobého majetku je peňažné vyjadrenie jeho hodnoty. V praxi poznáme nasledujúce spôsoby oceňovania:

Vstupná cena – je celková cena dlhodobého majetku, z ktorej sa pri odpisovanom dlhodobom majetku uskutočňujú odpisy; môže sa zvýšiť o

technické zhodnotenie, čo predstavujú výdavky na DM v dôsledku nadstavby, prístavby, stavebných úprav, rekonštrukcie alebo modernizácie. Môže byť:

- obstarávacia cena - cena, za ktorú sa majetok obstaral, vrátane nákladov spojených s jeho obstaraním (napríklad montáž, doprava, úroky, clo.), obstarávacou cenou sa oceňuje nakúpený dlhodobý hmotný majetok (DHM) a dlhodobý nehmotný majetok (DNM),
- cena obstarania - cena za ktorú sa majetok obstaral bez nákladov spojených s jeho obstaraním; oceňujú sa štou finančné investície, a to cenné papiere a majetkové účasti,
- reprodukčná cena - (reprodukčná obstarávacia cena) - cena, za ktorú by sa DM obstaral v čase, keď túto cenu potrebujeme poznáť, ide vlastne o cenu v nových reprodukčných podmienkach prepočítanú na súčasné ceny. Môže sa stanoviť napríklad porovnávaním s rovnakým alebo podobným druhom majetku, najčastejšie ju však stanovuje znalec. Reprodukčnou obstarávacou cenou sa oceňuje nasledovný majetok: darovaný hmotný a nehmotný dlhodobý majetok, nehmotný dlhodobý majetok vytvorený vlastnou činnosťou, ak je reprodukčná obstarávacia cena nižšia ako vlastné náklady, hmotný dlhodobý majetok nadobudnutý bezplatne na základe zmluvy o kúpe najatej veci – tzv. finančný lízing, novozistený nehmotný a hmotný dlhodobý majetok, ktorý nie je doteraz zachytený v účtovníctve (napr. inventarizačný prebytok),
- vlastné náklady - náklady, ktoré sa vynaložia pri vytvorení DNM a DHM vlastnou činnosťou (priame náklady + výrobná rézia). Tvoria ich všetky priame náklady vzťahujúce sa na vyrobený majetok (napríklad materiál použitý pri výrobe) a nepriame náklady bezprostredne súvisiace s vytvorením DHM a DNM (napríklad doprava, spotreba elektrickej energie).

Zostatková cena – je celková cena dlhodobého majetku, z ktorej sa pri odpisovanom dlhodobom majetku uskutočňujú odpisy; možno ju označiť tiež ako rozdiel medzi vstupnou cenou dlhodobého majetku a celkovou výškou odpisov – t.j. oprávok vytvorených k určitému dátumu.

8.4.3 Opotrebenie a odpisovanie dlhodobého majetku

Dlhodobý majetok podniku sa výrobným procesom opotrebováva, znižuje svoju hodnotu, ktorá počas využívania prechádza do hodnoty výrobku. Majetok sa tak vlastne postupne spotrebováva a po určitom čase je ho treba nahradíť. Stroje a zariadenia sa opotrebovávajú rýchlejšie, iný majetok ako napr. budovy, stavby sa opotrebovávajú pomalšie. **Rozlišujeme dva základné typy opotrebovania** fyzické a morálne.

Fyzické opotrebenie vzniká používaním v procese výroby (produkcie), napr. stroje sa opotrebovávajú, strácajú výkon, zvyšuje sa poruchovosť, rastú náklady na ich údržbu a po určitej dobe je potrebné ich nahradíť. Ich pôvodná hodnota prešla do vyrábaných produktov.

Morálne (ekonomické) opotrebenie je spôsobené jeho zastarávaním, vývojom modernejších, výkonnejších a produktívnejších zariadení. Vzniká aj vtedy, keď a majetok nepoužíva. Typickým príkladom je morálne opotrebenie výpočtovej techniky, lebo možnosti (parametre) jej nových modelov rastú rýchlejšie ako reálne fyzické opotrebenie.

Na zabezpečenie zdrojov na financovanie reprodukcie DM slúži mechanizmus odpisovania. **Odpisy** sú ekonomickým vyjadrením miery fyzického a morálneho opotrebenia dlhodobého majetku za určité obdobie. V podobe účtovnej jednotky vyjadrujú v peniazoch tú časť dlhodobého majetku podniku, ktorá už prešla do hodnoty výrobku. To znamená, že odpisujeme ten majetok, ktorý užívaním stráca svoju hodnotu. Je však treba pripomenúť, že existujú typy majetku, ktoré užívaním hodnotu nestrácajú, dokonca v závislosti od rôznych faktorov svoju hodnotu môžu zvyšovať - napr. umelecké predmety, starožitnosti, pozemky, niektoré hudobné nástroje (husle) a pod.). Dlhodobý majetok sa odpisuje z jeho obstarávacej ceny. Vstupná cena dlhodobého hmotného a nehmotného majetku môže byť obstarávacia cena v prípade kúpy majetku, reprodukčná obstarávacia cena v prípade bezodplatného nadobudnutia majetku, výška vlastných nákladov, ak účtovná jednotka majetok vytvorila vlastnou činnosťou alebo reálna hodnota, ak bol majetok nadobudnutý vkladom, kúpou inej účtovnej jednotky, či jej časti alebo majetok nadobudnutý zámenou.

Metódy odpisovania

Výška odpisov dlhodobého majetku závisí aj od metódy odpisovania. Na Slovensku sú známe dve základné metódy odpisovania:

- časová metóda odpisovania,
- výkonová metóda odpisovania.

Časovú a výkonovú metódu odpisovania je možné použiť pri majetku, ktorý má obmedzenú dobu použiteľnosti z hľadiska času, počtu výrobkov alebo výkonov.

Časová metóda odpisovania. V prípade aplikovania časovej metódy odpisovania je potrebné stanoviť dobu používania dlhodobého hmotného majetku pre účtovnú jednotku. Vzhľadom na jednoduchosť sú časové odpisy v praxi najpoužívanejšie. Ročný odpis sa určí ako podiel vstupnej ceny a určenej doby trvania.

Časovú metódu odpisovania je možné použiť pri:

- otvárkach nových lomov, pieskovní, hlinísk a technickej rekultivácie, ak nie sú súčasťou hmotného majetku, do ktorého vstupnej ceny sú zahrnuté,
- dočasných stavbách, pri ktorých je určený čas trvania alebo účel, na ktoré sú zriadené,
- banských dielach vymedzených banským zákonom.

Priklad:

Podnikateľ začal prevádzkovať skládku odpadov. Výdavky na jej zriadenie predstavovali 100 000 €. Skládku bude prevádzkovať 10 rokov. Považuje sa táto skládka za majetok a ako sa odpisuje?

Skládka odpadov predstavuje dočasnú stavbu na 10 rokov, a z toho dôvodu sa bude odpisovať časovou metódou. Ročný odpis sa určí 1/10 z obstarávacej ceny, t.j. $1/10 \text{ zo } 100\ 000 = 10\ 000 \text{ €}$.

Výkonová metóda odpisovania. Na výpočet odpisov dlhodobého hmotného majetku metódou výkonov je potrebné stanoviť:

- celkový počet výkonov odpisovaného dlhodobého majetku počas jeho doby životnosti,
- skutočný výkon tohto majetku za jedno účtovné obdobie,
- celkovú dobu životnosti daného dlhodobého majetku.

Výkonovú metódu odpisovania je možné použiť pri formánoch, modeloch, šablónach zatriedených do kódov Klasifikácie produktov:

- 25.73.6 - ostatné nástroje,
- 28.92.4 - stroje a zariadenia na triedenie, drvenie, miešanie zeminy a kameňa, rúd a ostatných nerastných látok (iba stroje na tvarovanie odievacích foriem z piesku),
- 28.96.1 - stroje a prístroje inde neuvedené na spracovanie plastov a gumy alebo na zhodovanie výrobkov z týchto materiálov,
- 25.73.5 - formy; formovacie rámy pre zlievanie kovov; formovacie základne; modely na formy.

Ročný odpis sa určí ako podiel vstupnej ceny a ustanovenej doby použiteľnosti alebo určeného počtu vyrobených odliatkov alebo výliskov.

Príklad:

Daňovník obstaral formu na výrobu kovových odliatkov v hodnote 100 000 €. Na uvedenej forme vyrabí 2 mil. odliatkov. Ako vypočíta ročný odpis tejto formy, keď ročne vyrabí 400 000 ks odliatkov?

Pri výkonovej metóde výpočtu odpisov sa vypočíta odpis na jeden výrobok ako podiel vstupnej ceny majetku (formy) a počtu výrobkov (odliatkov), ktoré možno na majetku vyrobiť. Ročný odpis sa určí ako súčin odpisu pripadajúceho na jeden výrobok a počtu výrobkov, ktoré boli v roku vyrobené.

Výpočet ročného odpisu: $100\ 000 : 2\ 000\ 000 = 0,05 \times 400\ 000 = 20\ 000 \text{ €}$

